

opiše spreminjanje vloge novih prišlekov in ilustrativno ob virih prikaže njihovo sodelovanje v agrarnem gospodarstvu Mark.

Prispevek Carla Verduccija obravnava različne plati življenja učencev ilirskega kolegija v Fermu in prinaša seznam učencev, ki izvirajo z Balkana.

Debata notariae so predstavljala Ignacijo Vojetu vir za študijo o trgovskih zvezah med Dubrovnikom in Markami v 14. in 15. stoletju. Potem ko v prvem delu prikaže dubrovniške zveze (pogodbene in blagovne) navzven, spremlja razvoj trgovskih zvez in značaja tujcev v njih ob spremembah političnih razmer, pa v drugem delu ob primerih iz virov govori o trgovskih družbah in njihovem značaju.

O trgovini in ladjarstvu s poudarkom na vlogi paške soli in dubrovniške mornarice govori Jean-Claude Hocquet. Opiše, kakšen pomen ima v Ankoni sol s Paga, nihanja v proizvodnji ter druge dobavitelje soli za Ankonu, pa tudi organizacijo solne trgovine in cene robe in transporta, pri čemer prikaže nekatera leta še v tabelah.

Ferdo Gestrin v jedrnatem referatu o trgovini s kožami v Marke v 15. in prvi polovici 16. stoletja predstavlja pota ter prodajno mrežo kož iz Balkanskega zaledja v Marke, omenja vlogo dubrovniške trgovine pri tem, tehniko poslovanja in dodaja tabele o zastopništvu italijanskih trgovcev in trgovcev iz slovenskih področij pri tovrstnih poslih.

V prispevku o trgovskem tekmovanju Ankone in Splita od 1590 do 1645 je Renzo Paci prikazal spremembe in nihanje v razmerju sil obeh mest ter njihovih prometnih in trgovskih zvez.

Predavanje Gilberta Piccininija ob številnih citatih iz virov prikazuje raznolike dejavnosti in položaj Giovannija Paluncija, ankonskega trgovca 17. stoletja, ki je po izvoru iz Dubrovnika. Dodaja njegov rodovnik in tabelo kreditov, ki jih je dal v letih 1614 in 1620.

Danica Božić-Bužančić se je v svojem izvajanju Split in Marke v 18. stoletju bolj kot pri analizi teh stikov zadrževala pri navedbah pogodb in drugih virov o tej problematiki.

Kratki prikaz Josipa Luetića o mornarjih iz Mark v dubrovniški trgovski marini od 1797 do 1807 posreduje bralcu tudi seznam mornarjev iz Mark na trgovskih jadrnicah v Dubrovniku v omenjenem obdobju.

Eliyahu Ashtor v obsežni študiji o ankonskih Židih opisuje njihovo raznoliko dejavnost in pravni položaj, kar dopolnjuje s poimenskimi navedbami oseb.

Werther Angelini v svojem prispevku o goveji kugi 1786 v Markah prikazuje stanje in probleme, ki so posledica kuge, pa tudi ukrepe oblasti v zvezi s to boleznijo živine.

Predavanje Danteja Cecchija o ustavi (1803) republike sedmih jonskih otokov in njeni administraciji se po opisu okoliščin in meddržavnih odnosov v tem času posveti obsežni razčlenitvi ustave ter uprave in delitve oblasti v omenjeni republiki.

Knjigo zaključuje sklepni povzetek nekaterih misli Angela Venture ob znanstvenem srečanju: opozarja na kompleksnost problema migracij, na povezavo z ekonomsko problematiko, omenja potrebo raziskovanja sorodnosti in razlik med obalama v življenju mest, kakor tudi praktičnih medsebojnih vplivov in menjav izkušenj.

Darja Mihelić

John V. A. Fine, Jr., *The Bosnian Church: A New Interpretation, A Study of the Bosnian Church and Its Place in State and Society from the 13th to the 15th Centuries*, East European Quarterly, Distributed by Columbia University Press, 1975 (kot 10. knjiga v zbirki East European Monographs).

John V. A. Fine, mlajši, je izredni profesor zgodovine na Univerzi v Michiganu v ZDA. Dvakrat je preživel po leto dni v Jugoslaviji, kjer se je spoznal s problematiko, ki jo v tem delu obravnava in bil deležen pri delu pomoči jugoslovanskih zgodovinarjev, tako predvsem v Sarajevu, Beogradu in Dubrovniku.

Po uvodu je knjiga razdeljena na osem poglavij, od katerih nam prvi dve predstavita religijo v bosanski poljedelski družbi in pregled virov, ostalih šest pa zajema zgodovino Bosne od konca dvanajstega stoletja do konca petnajstega stoletja, seveda z vidika problematike, ki jo izraža sam naslov knjige. Temu sledi še obsežna bibliografija in imensko ter krajevno kazalo. Knjiga »spregovori« tudi o vprašanju terminologije, ki je pri tej problematiki specifična in tako definira uporabo terminov kot so npr. Bosanska cerkev, pataren, djed itd.

Glede na to, da je o »Crkvi bosanski« bilo precej napisanega in je bilo izoblikovanih več teorij, od katerih sta prevladovali dve (da je »Crkva bosanska« bila dualistična in tako v povezavi z bogumilstvom in pa, da je bila v bistvu pravoslavna cerkev, ki je imela lastno hierarhijo), nam avtor podaja razvoj te problematike. Večdar pa, kot pravi, se poizkuša v svoji študiji razlikovati od drugih piscev po tem, da različnim pogledom na ta problem ne daje nobene prednosti in se postavi na stališče, da je treba uporabljati le vire, ki se tičejo Bosne, saj ne smemo pozabiti, da je bila Bosna zaostala in neizobražena (backward and uneducated country); ki ni mogla uporabljati ali prenašati katerokoli religiozno smer na domača tla iz drugih dežel. Tako naj bi uporabljali pri proučevanju tega problema le domače vire ali pa tuje, ki so specifični za bosansko zgodovino. Ker pa se nobeno religiozno gibanje ne more razvijati iz vakuumu, avtor seveda upošteva obstoj katoliške in pravoslavne cerkve, duhovništva ter same populacije na ozemlju »Crkve bosanske«, vendar pa poudarja, da vsa verska zgodovina v Bosni zavzema prostor v kmečkem okolju, ki pa razlikuje bosansko herezijo od ostalih tako npr. v južni Franciji in severni Italiji po tem, da so tu heretična gibanja bistveno »urbana« gibanja. Posvečena je precejšnja pozornost virom, njihovi vsebini in njihovi vrednosti, ki je odvisna od njihove avtentičnosti, oziroma iz kakšne sredine prihajajo ali pa tudi kako so do sedaj interpretirani. Do sedaj napisano literaturo in seveda tudi vire avtor analizira v svojem, lahko bi rekli drugemu delu knjige, kjer nam poda razvoj zgodovine »Crkve bosanske«.

Ob tem pa bi želeli opozoriti še na delo zagrebškega zgodovinarja profesorja Jarošlava Šidaka, Studije o »Crkvi bosanskoj« i bogumilstvu (Sveučilišna naklada Liber, Zagreb 1975), kjer avtor, ki že preko štirideset let posveča temu problemu pozornost, ponovno objavlja petnajst razprav, ki so nastale od leta 1950 do leta 1969. Razprave so, kot piše avtor, vse razen ene ohranile prvotno obliko, majhne spremembe v vsebini pa so vse objasnjene s kritičnimi pripombami, ki tudi beležijo vso novo literaturo. Posebno pomemben pa je historiografski pregled literature, ki je širši, kot je izražen v naslovu Problem »Crkve bosanske« u poratnoj historiografiji. Delo nam daje tako celoten pregled problematike heretične »Crkve bosanske«. Ker pričujoči zapis noče in ne more biti ocena doktorske disertacije ameriškega zgodovinarja Johna V. A. Finea, mlajšega, delo pa bi oceno zaslužilo, že zaradi tega, ker obravnava jugoslovansko problematiko o kateri »ističe da ni u jednom problemu u jugoslovenskoj historiografiji nije tako izvanredno teško dobiti pouzdano historijsko svjedočanstvo kao u slučaju heretičke »Crkve bosanske« (Petar Korunić, Prinosi Jarošlava Šidaka problemu heretičke »Crkve bosanske« i bogumilstva, Dometi 10, 1977; str. 49), in ker tudi delo nosi smeli naslov Bosanska cerkev: Nova interpretacija (podčrtal V. S.), smo opozorili tudi na delo Jarošlava Šidaka, ki je izdano v istem letu kot delo Johna V. A. Finea in v katerem »pažljivi čitalac' može sintezu onde naći« (ibid., str. 70).

Vasko Simoniti

Leopold Steurer, Südtirol 1919—1939; Karl Stuhlpfarrer, Südtirol und der zweite Weltkrieg; Tagung für Zeitgeschichte, 27. Mai 1977; Südtiroler Hochschülerschaft, Bozen 1977, 47 str.

V pričujoči knjigi sta objavljena dva referata z zborovanja o sodobni zgodovini, ki je bilo v Boznu (Bolzano) 27. maja 1977.

Leopold Steurer je v svojem referatu »Južna Tirolska 1919—1939« obravnaval zgodovino te dežele s štirih, v dosedanji historični literaturi o razvoju južnotirolskega vprašanja med obema svetovnima vojnama manj obravnavanih aspektov: političnega razvoja v okviru južnotirolske narodnostne skupine v dvajsetih in tridesetih letih (oblikovanje dveh političnih taborov Deutscher Verband Südtirol na eni in Völkischer Kampfring Südtirol na drugi strani); južnotirolskega problema v zunanji in narodnostni politiki Weimarske republike in Tretjega rajha; odnosa Južnih Tirolcev oziroma njihovega političnega vodstva do fašizma in nacionalsocializma; vloge južnotirolskega vprašanja v celotnem kompleksu nemško-italijanskih odnosov kot tudi v okviru mednarodne evropske politike med obema svetovnjima vojnama.

Nemške južnotirolske stranke (liberalna in ljudska) so v demokratičnem obdobju Italije po prvi svetovni vojni ustanovile Nemško zvezo (Deutscher Verband), južnotirolski socialisti pa so v tem obdobju delovali skupaj z italijanskimi, ki so glasovali v italijanskem parlamentu kot edina stranka proti zakonu o priključitvi Južne Tirolske k Italiji. Predstavniki Nemške zveze so, kar je zelo zanimivo, po-